

SERBEST ETKİNLİKLER DERSİNİN ETKİLİLİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ: NİTEL BİR ÇALIŞMA

Teachers' Views on the Effectiveness of Free Time Activities Course: A Qualitative Study

Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ¹

Faysal ÖZDAŞ²

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Serbest Etkinlikler dersinin etkililiğinin değerlendirilmesine ilişkin 4 ve 5. sınıf öğretmenlerinin görüşlerini almaktır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada durum çalışması deseni dikkate alınmıştır. Örneklem seçiminde kolay ulaşılabilir durum örnekleme seçilmiştir. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan bir görüşme formuyla toplanmıştır. Bu formda, öğretmenlerin Serbest Etkinlikler dersinin değerlendirilmesine ilişkin görüşlerini belirleyecek şekilde yarı yapılandırılmış beş soruya yer verilmiştir. Görüşlerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmış ve bu görüşler frekans tekniği ile temalar altında toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler, Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin sosyalleşmesine katkı sağladığını, okula bağlılıklarını arttırdığını ve çalışma becerilerini olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Öğretmenler ayrıca belirlenen konuların öğrencilerin seviyesine uygun olduğunu da vurgulamışlardır.

Anahtar Sözcükler: Serbest etkinlikler dersi, okula bağlılık, sosyalleşme, çalışma becerileri

ABSTRACT

The aim of this study is to determine 4th and 5th grade students' opinions about the effectiveness of Free Time Activities Course. Case study which is a qualitative research design was used for the study. The sampling for qualitative data was determined through convenience sampling. Data for the study were collected by using an interview form developed by the researchers. The interview form included five semi-structured questions aimed at determining teachers' views about Free Time Activities Course. Content analysis technique was used to analyze the views and the views were aligned under the themes determined by the frequency technique. The teachers stated that Leisure Time Activities Course helped students socialize, increased their school bonding, and affected their study skills positively. The teachers also stressed that the study subjects chosen were suitable for students' levels.

Keywords: Free time activities course, school bonding, socialization, study skills

GİRİŞ

Türkiye, dünyadaki değişime paralel olarak eğitim alanında değişikliklere gitmiş, bunun için eğitim programlarında köklü değişiklikler yapmıştır. Bu çerçevede yeni ilköğretim programları 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren okullarda uygulamaya konulmuştur. Günün koşulları ve öğrenci özellikleri de dikkate alınarak programın temel felsefesine uygun biçimde değişiklikler yapılmaktadır. Nitekim 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren zorunlu eğitim süresini kesintili biçimde 12 yıla çıkararak yeni uygulama da 2005 programının dayandığı temel paradigmlar üzerine kurulmuştur. Programların temel felsefesi ve dayandığı yapılandırmacı anlayış değişmemiş, sadece uygulamalara dönük değişiklikler yapılmıştır. Bu çerçevede öğrencilere geniş bir seçmeli ders alanının sunulması 2012 değişikliğinin en çok dikkat çeken yönlerinden biri olmuştur. Bu yönüyle uygulamanın dikkate değer bir yönelişe girdiği söylenebilir.

Okullardaki programlar incelendiğinde süreç içerisindeki değişikliklerden biri de 2010 yılında uygulamaya konulan Serbest Etkinlikler dersinin olduğu görülmektedir. Bu ders ile öğrencinin

¹ Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, nurigomleksiz@yahoo.com

² Öğrt. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, faysalozdas@hotmail.com

sosyalleşmesi ve ilgi alanlarına dönük uygulamalar yapması hedeflenmektedir. Bu ders çerçevesindeki uygulamaların okul ve çevre şartları doğrultusunda yönlendirilmesi ve yürütülmesi beklenmektedir.

Demokratikleşme ve insan hakları alanlarındaki gelişmeler eğitim alanına da yansımakta, buna bağlı olarak öğrenmenin demokratikleşmesine, böylece kişinin ilgi, yetenek ve tercihlerinde odaklanmasına, alternatif eğitim programları ve okul çeşitliliğinin artmasına ve öğrenmenin bireyselleşmesine yol açmaktadır. Kuşkusuz bütün bunlar öğretim programlarının içerik ve sunumunu da etkilemektedir. Serbest etkinlikler saatinde, okul ve çevrenin şartları ile öğrencilerin bireysel özellikleri ve ihtiyaçları dikkate alınır. Bu çerçevede, folklor, müsamere, konser, müzik, monolog, diyalog, grup tartışmaları, güzel konuşma-yazma, kitap okuma, dinleme, sergi düzenleme, gezi-gözlem, inceleme, bilmece, bulmaca, atışma, sayışma, şarkı ve türkü söyleme, soru sorma, cevap verme, duygu ve düşüncelerini ifade etme, oyun, film izleme, bahçe etkinlikleri, bitki ve hayvan yetiştirme gibi sosyal, kültürel ve eğitici etkinlikler uygulanır (MEB, 2010). Serbest etkinlikler saatinde öğrencinin yaptığı etkinlikler ile sosyalleşmesi ve kendini bu yönde geliştirmesi hedeflenmektedir.

Sosyalleşme, bireyin genel anlamda sosyal çevre içerisinde nasıl davranılması gerektiğini öğrenmesidir. Çocukların sosyalleşmeleri ailedeki ve sosyal kurumlardaki kültürel farklılıkları da yansıtır (Özbay, 1999: 51-52). Sosyalleşme, çocukların kendi çevrelerindeki diğer çocuklarla ve yetişkinlerle nasıl iletişim kuracaklarının etkili bir şekilde öğretilmesini içeren bir işlemi ifade etmektedir. Sosyalleşmeyi, sınıf atmosferi dinamikleri, arkadaş ilişkileri ve öğretmen-öğrenci ilişkisi etkilemektedir. İlköğretimde öğrencilerin sosyalleşmesini sağlayacak en güçlü araç grup çalışmalarıdır. Grup çalışmaları, sadece sosyalleşmeyi sağlamakla kalmaz aynı zamanda diğer gelişim alanlarını da olumlu yönde etkiler. Grup etkinlikleri, çocuklarda paylaşma, yardımlaşma, grupta karşılaşılan ortak bir problemi çözme ve karar alma konusunda fırsatlar sunmaktadır (Yüksel, 2003).

İlköğretim, tüm bireylerin sahip olmaları gereken temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmakla sorumludur. İlköğretim çağında öğrencilere kazandırılması gereken temel becerilerden biri de sosyal becerilerdir. Bireyin diğer kişilerle iyi ilişkiler kurması, toplumsal kurallara uyması, sorumluluk yüklenebilmesi, başkalarına yardım etmesi, haklarını kullanabilmesinde sosyal beceriler büyük öneme sahiptir (Çubukçu ve Gültekin, 2006: 156). Sosyal gelişim kişiliğin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Çocuğun sosyalleşmesi her yaşta adım adım gelişir ve değişik özellikler gösterir (Bilir ve Dabanlı 1991: 166). Sosyal beceriler yönünden gelişmiş bireylerin okula bağlılıklarının artacağı düşünülmektedir.

Okula bağlılık, okul çalışanları ve okulun diğer öğrencileri ile ilgili olma ve akademik olarak bir ideale sahip olma şeklinde tanımlanmaktadır (Maddox ve Prinz, 2003: 31). Öğrencilerin okula bağlılığı, akademik çabalarındaki katılımın önemli nedenini oluşturmaktadır. Okula bağlılık, genellikle ev ödevleri üzerinde harcanan zaman, sınıf içerisinde dikkatli olma, soru sorma, soruya cevap verme ve derse hazırlık yapma şeklinde tanımlanmıştır (Bruyn, 2005: 16). Arastaman'ın, (2006: 8) Sinclair, Hurley, Evelo, Christenson ve Thurlow'dan (2001) aktardığına göre, "okula bağlılığının göstergeleri; okulla ilgili etkinliklere katılım, yüksek notlar alma, ödev yapmak için harcanan zaman ve ödevleri tamamlayabilme oranıdır."

Teorik olarak sorumluluk ve bağlılık, başarı ve diğer durumlarla ilgilidir. Okulu daha fazla benimsemiş olan öğrencinin başarı için çaba gösterme şansı daha fazladır. Öğrencinin okul ve sınıf etkinliklerine katılması, kendisini daha iyi hissetmesine sebep olacaktır (Johnson, Crosnoe ve Elder, 2001: 320). Öğrencilerin sınıfa bağlılıklarını arttırmanın, öğretmenin sınıfta izlediği hedef ve ödül yapılarıyla yakından ilgili olduğu söylenebilir. Sınıf hedef yapısı, öğrencilerin öğretim hedefleri doğrultusunda çalışarak birbirleriyle ve öğretmenleriyle ilişki kurmaları ve öğrenciler arasında olması istenen bağlılığın tipini belirlemektedir (Demirpolat, 2009: 105). Ait olma ihtiyacı bireyin temel ihtiyaçları arasındadır. Bu ihtiyaç aileye ait olma ile başlar. Girdiği gruba ait olmayla devam eder ve nihayet bir millete mensubiyetle sonuçlanır. Bu amaçla ait olma ihtiyacı ailede,

mahallede, okulda ve toplumda doyurulması gereken bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır (Akbaba, 2005: 20).

Okullarda öğrencilere kazandırılması hedeflenen özelliklerden biri de çalışma becerilerinin geliştirilmesidir. Ders çalışma becerileri, planlı çalışma, çalışma ortamını düzenleme, etkili okuma, ders dinleme, not tutma, etkili yazılı anlatım, derse aktif katılma, ödev yapma, sınavlara hazırlanma ve sınavlara girme başlıkları altında incelenmektedir (Kesiktaş, 2006: 38). Ders çalışma becerileri insan yaşamında önemli bir rol oynamaktadır. Öğrencilerin özellikle erken okul yıllarından itibaren bu alanda kendilerini geliştirmeleri gerekli ve önemli görülmektedir. İlköğretim okullarında öğrencilerinin temel ihtiyaçları arasında, öğrenmeyle ilgili olumlu tutumlar geliştirme, öğrenmeyi kolaylaştırma, karar verme ve amaç belirleme gibi unsurlar yer almaktadır. Bu davranışların geliştirilmesinde ders çalışma becerileri önemli bir etken olma niteliği taşımaktadır. Bundan dolayı, ders çalışma alışkanlıklarının kazanılması ilköğretim döneminde ayrı bir önem taşımaktadır (Kaner ve Kesiktaş, 2008: 296). Sınıf ortamı sosyal bir ortamdır. Bu ortamda öğrenciler soru sorarken, kendilerini ifade ederken, tartışırken onlara birçok sosyal beceriyi kazandırmak mümkündür. Önemli olan bu ortamda öğrencilerin kişisel ve sosyal yönlerini desteklemektir (Akkök, 1196: 4).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı Serbest Etkinlikler dersinin etkililiğine ilişkin öğretmen görüşlerini almaktır. Bu bağlamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Serbest Etkinlikler dersi konularının öğrenci seviyesi uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
2. Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin sosyalleşmesine etkisi hakkında öğretmen görüşleri nelerdir?
3. Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin bireysel ve grupta çalışma becerilerine etkisi hakkında öğretmen görüşleri nelerdir?
4. Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin okula bağlılık duygusu geliştirmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
5. Serbest Etkinlikler dersinin işlenişi ile ilgili öğretmenler ne tür önerilerde bulunmaktadırlar?

YÖNTEM

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada durum çalışması deseni dikkate alınmıştır. Durum çalışması bir durumun derinlemesine araştırıldığı nitel çalışma desendir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Örneklem seçiminde kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Bu yöntem araştırmacıya yakın ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçmesini sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Buna uygun olarak Diyarbakır İli Büyükşehir sınırları içerisinde bulunan dört merkez ilçenin (Kayapınar, Sur, Bağlar ve Yenişehir) her birinden dörder okul olmak üzere toplam on altı okuldaki 4 ve 5. sınıf öğretmenleri çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Görüşme formuna cevap veren 4. sınıf öğretmenlerinin sayısı 26, 5.sınıf öğretmenlerinin sayısı ise 23'tür. Araştırmaya toplam 49 öğretmen katılmıştır. Öğretmen seçiminde gönüllülük ve araştırmaya katılmada istekli olma esas alınmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış beş sorudan oluşan bir görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular, araştırmanın amaçlarına ilişkin bilgileri toplamaya yönelik hazırlanmıştır. Bu formda öğretmenlerin Serbest Etkinlikler dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerini belirleyecek şekilde beş soruya yer verilmiştir. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun geçerliliği için çeşitli ölçütler bulunmaktadır. Bunlardan biri katılımcı teyididir. Bu noktada öğretmenlerin seçiminde gönüllülük esas alınmış ve sorulara içten cevap vermelerini sağlamak için isimlerinin gizli tutulacağı ve hiçbir şekilde açıklanmayacağı

belirtilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2008) katılımcıların gönüllü olmalarının araştırmanın geçerliği ve güvenilirliğini sağlama açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bundan dolayı öğretmenlere araştırmaya gönüllü katılmalarını sağlamak için araştırmanın önemi ve kendilerinin sunacakları katkı anlatılmış ve araştırmaya gönüllü olanlar katılmıştır. İkinci ölçüt ise verilerin katılımcılar ile yüz yüze derinlemesine görüşülerek toplanmasıdır. Bunun için araştırmacılar ile yüz yüze görüşmeler yapılmış ve veriler bu yolla toplanmıştır. Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Görüşme formunun uzman görüşüne sunulması de araştırmanın güvenilirliğini sağlayan önemli bir ölçüttür. Bu çerçevede konu ile ilgili olarak Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünde görev yapan üç öğretim üyesinin görüşüne başvurulmuştur. Güvenirliği sağlayan bir diğer ölçüt ise katılımcıların görüşlerinin bulgular kısmında doğrudan aktarım yoluyla gösterilmesidir. Bunun için öğretmenlerin görüşleri aynen olduğu gibi aktarılmıştır. Soruların katılımcıların anlayabileceği açıklık ve belirginlikte olmasına; karmaşık, anlaşılması güç olmamasına ve yanlış anlamaya yol açmayacak nitelikte olmasına dikkat edilmiştir. Bu yolla toplanan verilerin geçerlik ve güvenilirliğinin olumsuz yönde etkilenmesi engellenmeye çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması biçimde yürütülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu basamaklar dikkate alınarak yürütülen çalışmada elde edilen temalar arasındaki bağlantılar dikkate alınarak modelleme çalışması yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmaya katılan öğretmenlere yöneltilen sorulara bağlı olarak cevapları analiz edilmiş ve yapılan yüklemeler aşağıda çizelgelerle gösterilmiş ve değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri sunulurken kodlamalar kullanılmıştır. Kodlamada kullanılan ilk harf ile rakam öğretmeni ve sırasını, ikinci rakam ders verdiği sınıf düzeyini, son harf ise cinsiyetini ifade etmektedir. Serbest Etkinlikler dersi konularının öğrenci seviyesine uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri Çizelge 1’de özetlenmiştir.

Çizelge 1. Öğretmenlerin Serbest Etkinlikler Dersi Konularının Öğrenci Seviyesine Uygunluğuna İlişkin Görüşleri

Görüşler	f
Konuların öğrenci seviyesine uygun olması	30
Bazı konuların öğrenci seviyesi dikkate alınarak seçilmesi	12
Derse katılımı artırması	3
Aynı konuların diğer derslerde de verilmesi	2
Sınıf mevcutların fazla olmasının konuları olumsuz etkilemesi	2
Sosyal ilişkilerde öğrencilere katkı sağlaması	1
Sonraki günün derslerine hazırlık yapmayı sağlaması	1
Konu sayısının az olması	1
Konular öğrencinin yeteneğini geliştirip, kendisini tanımasına yardım etmesi	1
Toplam	53

Çizelge 1’de katılımcıların Serbest Etkinlikler dersi konularının öğrenci seviyesine uygunluğuna ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin 30’unun (önemli bir kısmının) seçilen ders konularının öğrenci seviyesine uygun olduğunu belirttikleri görülmektedir. Bu çerçevede **Ö4-4E** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Bu derste ki konular öğrencilerin seviyesine uygundur. Zaten bu konuları farklı derslerimizde de işlemekteyiz.*” Benzer biçimde **Ö1-5K** kodlu öğretmen de “*Konuların öğrenci seviyesine uygun olduğunu düşünüyorum. Derse katılım oranı oldukça yüksektir. Her öğrencinin kendini ifade edebileceği bir alan bulunabiliyor.*” demiştir. Bu görüşü destekler nitelikte **Ö1-4E** kodlu öğretmen de “*Serbest Etkinlikler dersi konularının okulumuz*

öğrenci seviyesine uygun olduğu kanaatindeyim.” diyerek konuların öğrenci seviyesine uygunluğunu vurgulamıştır. Ayrıca **Ö11-4K** kodlu öğretmen bu doğrultuda bir görüş ifade etmiş ve “Konuların öğrencilerin seviyesine uygun olduğunu düşünüyorum.” demiştir.

Konuların öğrenci seviyesine uygun olmadığı yönünde görüş belirten öğretmenler de bulunmaktadır. **Ö12-4K** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “Serbest Etkinlikler dersinde öğrencilerin düzeyine uygun olmayan etkinlikler yapılmaktadır.” Benzer biçimde **Ö2-4E** kodlu öğretmen de “Okulun şartları, sınıfın öğrenci sayısını dikkate alarak belirlenen konulardan bazılarını seçtim.” demiştir. Bu görüşü destekler nitelikte **Ö8-4K** kodlu öğretmen de “Sınıflarımızda tek bir öğrenci seviye grubu olmadığı için bazı konular bütün öğrencilere hitap edemeyebiliyor.” demiştir.

Serbest Etkinlikler dersindeki etkinliklerle, öğrencilerin derse katılımını arttırdığını belirten öğretmen görüşler de tespit edilmiştir. **Ö5-5E** kodlu öğretmen şöyle demiştir. “Serbest Etkinlikler dersi konularından dolayı derse katılım oranı oldukça yükseltmektedir. Öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri alan bulmaları önemlidir.” demiştir.

Bazı öğretmenler ise ders konularının diğer derslerde de yer aldığını dolayısıyla bu dersin gereksiz olduğunu belirtmişlerdir. Buna ilişkin **Ö20-4E** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “Seçilen konuların Serbest Etkinlikler dersi altında işlenmesini mantıklı bulmuyorum. Çünkü aynı etkinlikler, Türkçe ve Müzik Dersinde de yapılmaktadır.” Serbest Etkinlikler dersinin verimliliği düşüren görüşler de ortaya konmuştur. **Ö14-4K** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “Sınıf mevcutları fazla olmasaydı konular daha etkili olabilirdi.” Bu görüşü destekler nitelikte **Ö6-5K** kodlu öğretmen ise “Sınıf mevcutları çok kalabalık olduğundan verilen konular sınıfın tamamına uygulanamıyor.” demiştir.

Serbest Etkinlikler dersinin, öğrencilerin sosyal ilişkilerine olumlu katkı sağladığı belirtilmektedir. **Ö13-4E** kodlu öğretmen bu doğrultuda “Serbest Etkinlikler dersi, sosyal ilişkilerde öğrencilere katkı sağlamaktadır.” demiştir. Serbest Etkinlikler dersinde, genellikle sonraki günün derslerine hazırlık yapıldığı için verimli geçmediğini belirten görüşler de ifade edilmiştir. Bu konuda **Ö19-4E** kodlu öğretmen “Serbest Etkinlikler dersinde genellikle toparlanma, sonraki güne hazırlık yapıldığından pek verimli geçmiyor.” demiştir. Bu dersle ilgili olarak konuların az olduğundan şikâyet edilmektedir. Bu konu ile ilgili olarak **Ö4-5E** kodlu öğretmen “Aynı konular etrafında dönüm dolaştığımız için bu dersin çok verim olduğunu düşünmüyorum.” demiştir.

Konuların öğrencilerin yeteneklerini geliştirdiğini, öğrencilerin kendilerini tanımlarına yardım ettiğini belirten görüşler de tespit edilmiştir. Bu çerçevede **Ö16-5K** kodlu öğretmen “Konular, her öğrencinin kendisini tanımasına, ilgi ve yeteneklerinin farkına varmasına, çevresini tanımasına yardımcı olur. Öğrenci bu etkinliklerle okulunu sevmeye, okuldan zevk almaya başlar. Okulu sadece bilgi alma merkezi olarak görmez.” demiştir. Benzer biçimde **Ö14-5E** kodlu öğretmen de “Öğrencilerin özellikle okuma alışkanlığı kazanmasında ve kendini ifade etmede zamanla bu konuda kazanımların elde edildiğini gözlemledim.” demiştir. Öğretmenlerin Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin sosyalleşmesine etkisine ilişkin görüşleri Çizelge 2’de verilmiştir.

Çizelge 2. Öğretmenlerinin Serbest Etkinlikler Dersinin Öğrencilerin Sosyalleşmesine İlişkin Görüşleri

Görüşler	f
Öğrencilerin sosyalleşmesine yardımcı olması	42
İletişimi artması	6
Öğrencinin kendini rahat ifade etmesini sağlaması	5
Paylaşmayı artırması	4
Sosyalleşmeye etkisinin olmaması	4
Öğrencilerin kendilerini tanımlarına yardımcı olması	3
Öğrencinin kendini rahat ifade edebilmesi	1
Toplam	65

Çizelge 2’de öğretmenlere ait görüşler incelendiğinde, öğretmenlerin önemli bir kısmının seçilen ders konularının öğrencilerin sosyalleşmesine yardımcı olduğunu belirttikleri görülmektedir. Bu çerçevede **Ö7-4E** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Bu ders amacına uygun olarak işlendiği takdirde muhakkak ki öğrencilerin sosyal yönünün gelişmesine katkıda bulunacaktır. Ancak, bu dersin gezi-gözlemlerle, yaparak yaşayarak işlenmesi öğrencilerin sosyal yönünün gelişmesine daha çok katkı sağlayacaktır.*” Benzer biçimde **Ö6-4E** kodlu öğretmen de “*Bu derste, diğer derslere oranla öğrencilerin sınıf içinde ve sınıf dışında daha rahat ifade ettiklerini gözlemledim.*” demiştir. Bu görüşü destekler nitelikte **Ö10-5K** kodlu öğretmen de “*Bu dersin öğrencilerin sosyalleşmesine katkı sağladığını düşünüyorum. Sınıfın tümüne yönelik çalışmaların olması olumlu, etkinlikler bütün öğrencilerin ilgisini çekiyor.*” diyerek konuların öğrencilerin sosyalleşmesine yardımcı olduğunu belirtmiştir. **Ö26-4K** kodlu öğretmen de bu görüşleri destekler biçimde “*Bu dersin sosyalleşme anlamında olumlu etkileri vardır. Öğrencilerde okuma kültürünün gelişmesine, öğrencilerin farklı dünyalara açılmasına olumlu etki oluşturuyor.*” yönünde görüş belirtmiştir.

Serbest Etkinlikler dersinde öğrencilerin kendilerini rahat ifade ettiklerini belirten görüşler de tespit edilmiştir. Bu konuda **Ö21-4E** kodlu öğretmen şöyle demiştir. “*Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin sosyalleşmesine önemli bir katkısının olduğunu gözlemledim. Kendini ifade etme ve arkadaşlarıyla uyumlu bir çalışma yapma konusunda öğrencilerin olumlu bir gelişme kat ettiklerini gördüm.*” Benzer biçimde **Ö12-5K** kodlu öğretmen de “*Öğrenciler, anlama ve anlatım konusunda kendisini geliştiriyor, rahat ifade edebiliyor.*” demiştir.

Serbest Etkinlikler dersindeki etkinlikler sayesinde öğrencinin kendisini tanımasına yardımcı olduğunu belirten görüşler de belirlenmiştir. Bu konuda **Ö2-5E** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Serbest Etkinlikler dersinin, öğrencinin arkadaşlarıyla iletişiminin, grup çalışmalarlarıyla sosyalleşmesinin, kendini tanımanın önünü açtığı gibi benliğini de kazanmada ön plana çıktığını düşünüyorum.*”

Bazı öğretmenler ise ders konularının öğrencilerin sosyalleşmesine etkisinin olmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Buna ilişkin **Ö18-4E** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin sosyalleşmesine etkisi olduğunu düşünmüyorum.*” Benzer biçimde **Ö3-4E** kodlu öğretmen de “*Bu dersin öğrencilerin sosyalleşmelerine pek etkisini görmedim. Çünkü sosyal yönden zayıf olan öğrencilerin bu dersle sosyalleştiklerini gözlemleyemedim.*” demiştir. Bu görüşü destekler nitelikte **Ö7-5E** kodlu öğretmen de “*Okulda spor salonu, konferans salonu, müzik odası vb. yerlerinin olmaması nedeniyle yapılan etkinlikler çocuğun gerçek anlamda sosyalleşmesini sağlamıyor.*” diyerek bu dersin öğrencinin sosyalleşmesine etkide bulunmadığını vurgulamıştır..

Serbest Etkinlikler dersi konularının öğrenciler arasında paylaşma duygusunu arttırdığına ilişkin görüşler de belirtilmiştir. Buna ilişkin **Ö9-4K** kodlu öğretmen “*Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin sosyalleşmesine etkisi kesinlikle vardır. Öğrencilerin kendilerini ifade ettiği, sosyalleştiği, paylaştığı ve merakla iletişim kurduğu bir derstir.*” demiştir. Serbest Etkinlikler dersinin sosyal açıdan öğrencilere kazandırdığı başka bir önemli durum ise iletişimdir. Öğrenciler arasında iletişimin arttığını belirten **Ö17-5K** kodlu öğretmen “*Bu dersle, öğrenciler arasındaki iletişimin ve kişiler arası etkileşimin geliştiği gözlenmiştir.*” demiştir. Öğretmenlerin Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin çalışma becerilerine etkisine ilişkin görüşleri Çizelge 3’te yer almaktadır.

Çizelge 3. Öğretmenlerinin Serbest Etkinlikler Dersinin Öğrencilerin Çalışma Becerilerine Etkisine İlişkin Görüşleri

Bireysel çalışmaya ilişkin görüşler	f
Öğrencinin yeteneğini keşfetmesini sağlaması	19
Öğrencide güven duygusunu geliştirmesi	16
Öğrenci kendini daha rahat ifade edebilmesi	6
Öğrencinin kendisini ifade edebilmesi	6
Bireysel çalışmalarda olumlu katkısının olması	5
Verimli görülmemesi	5
Başarı düzeyini artırması	4

El becerilerini geliştirmesi	2
Öğrencinin serbest zamanını değerlendirmesi	2
Toplam	65
Grupla çalışmaya ilişkin görüşler	<i>f</i>
Öğrencinin birlikte öğrenmesini sağlaması	17
Sorumluluk bilinci geliştirmesi	12
Grupla çalışmada verimliliğin olmaması	7
Yardımlaşmayı artırması	7
Birlikte yaşama kurallarını benimsetmesi	6
Öğrencinin paylaşmayı öğrenmesi	4
Başarıyı artırması	2
Güven duygusunu geliştirmesi	2
Grupla çalışmada verimliliğin olmaması	1
Toplam	58

Bireysel çalışma becerileriyle ilgili görüşler

Çizelge 3'te öğretmenlere ait görüşler incelendiğinde, öğretmenlerin önemli bir kısmı bireysel çalışma becerileriyle ilgili olarak bu dersin öğrencilerin yeteneklerini keşfetmelerine yardımcı olduğunu ve öğrencide güven duygusu geliştirdiğini belirttikleri görülmektedir. Bu çerçevede **Ö10-4E** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Öğrencinin kendisini ifade etmesine yardımcı oluyor. Kimi öğrencilerin fark edilmemiş yeteneklerinin keşfedilmesine olanak sağlıyor.*” **Ö9-5E** kodlu öğretmen ise “*Serbest Etkinlikler dersindeki etkinliklerle öğrencilerin özgüveni gelişmekte, çalışmalara daha istekli olarak katıldıkları görülmektedir.*” demiştir. Bu görüşü destekler nitelikte **Ö5-4E** kodlu öğretmen de “*Bu dersle öğrencilerin güven duygusunun geliştiğini gözlemledim.*” demiştir.

Öğrencinin kendini daha rahat ifade ettiğini belirten **Ö8-5K** kodlu öğretmen ise şöyle demiştir; “*Bu dersle öğrencinin kendini daha ifade ettiğini söylemek mümkündür.*” Bireysel çalışma becerileriyle ilgili başka bir görüş ise, öğrencinin kendisini ifade etme yeteneğini geliştirmesi ile ilgilidir. Bu konuda **Ö13-5K** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Serbest Etkinlikler dersi, öğrencilerin kendini ifade etme yeteneğini geliştirmektedir.*”

Serbest Etkinlikler dersinde bireysel çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiğini, bu dersin bireysel çalışmaya daha elverişli olduğunu belirten görüşler de ortaya konmuştur. Bu konuda **Ö11-5E** kodlu öğretmen “*Diğer derslerde aktif olmayan öğrencilerin bu derste daha aktif olarak bireysel çalışmalara katıldıkları gözlemlendi.*” demiştir. Buna benzer bir görüş de **Ö15-4K** kodlu öğretmen tarafından şöyle ifade edilmiştir; “*Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin bireysel çalışmaları açısından özgüven duygularının daha geliştiğini gözledim.*”

Serbest Etkinlikler dersinden verim elde edilemediğini belirten görüşler de belirtilmiştir. Bu konuda **Ö25-4E** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Sınıf mevcutları kalabalık olduğu için bireysel çalışmalarda yeterli verim elde edilemiyor.*” Buna benzer bir görüş de **Ö16-4K** kodlu öğretmen tarafından şu şekilde dile getirilmiştir; “*Bireysel çalışmalarda pek verim elde edemedik.*”

Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin başarı düzeyini arttıracaklarını belirten görüş **Ö3-5K** kodlu öğretmen tarafından şu şekilde belirtilmiştir; “*Yapılan çalışmalar, öğrencilerin zihinsel gelişimine katkı sağladığı için diğer derlerde başarılı olmalarına da etki etmektedir.*”

Bu dersin öğrencilerde el becerilerini geliştirdiğine ilişkin görüşler de belirtilmiştir. Bu konuda **Ö17-4E** kodlu öğretmen, “*Etkinlikler öğrencilerin zihinsel gelişimin yanı sıra el becerilerini geliştirmeye yönelik olduğu için yapılan çalışmaların diğer derslere yansımaları gözlemledim.*” demiştir.

Bireysel çalışma becerileriyle ilgili olarak öğrencilerin serbest zamanını değerlendirdiğine ilişkin görüşler de dile getirilmiştir. Bu konuda **Ö23-4E** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Öğrencinin serbest zamanını nasıl değerlendireceğini pratik yaparak öğreniyor. Bulmaca,*

bilmece çözerek, hikâye ve şiir yazarak, resim yaparak kişisel becerisini geliştiriyor. Olumlu faaliyetle onu mutlu ediyor. Kendisine güveni artırıyor.”

Grupla çalışma becerileriyle ilgili görüşler:

Öğretmenler Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerde sorumluluk bilincini geliştirdiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu çerçevede **Ö15-5K** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Öğrencilerin dayanışma, paylaşma, kendisini grubun bir üyesi olarak hissetme sorumluluk alma gibi yönlerinin geliştiğini gördüm.*” Buna benzer bir görüşü de **Ö22-4K** kodlu öğretmen şu şekilde ifade etmiştir; “*Öğrencinin merak etmeyi, kendini ifade etmeyi, girişimciliği, sosyalleşmeyi, paylaşmayı, iletişim kurmayı ve sorumluluk aldığı gözlemledim.*”

Serbest Etkinlikler dersinin birlikte öğrenmeye katkı sağladığı şeklinde görüşler bulunmaktadır. Bu konuda **Ö24-4K** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Bu dersle, birlikte hareket etme, sorumluluk duygusu kazanma, gruptaki arkadaşlarına saygı duyma vb. kazanımlar elde ediliyor.*” Benzer bir görüş de **Ö25-4E** kodlu öğretmen tarafından şu şekilde dile getirilmiştir; “*Bu dersin en büyük getirisi grup çalışmalarında olmuştur. Grupla çalışma, öğrencilerde birlikte hareket etme bilinci geliştirmektedir. En pasif öğrenciler bile kendini grup içinde ifade etmektedir.*”

Grupla çalışmada Serbest Etkinlikler dersinin verimli olmadığı yönünde görüşler de bulunmaktadır. Bu konuda **Ö18-5E** kodlu öğretmen “*Grupla yapılan çalışmalarda, aktif olmayan öğrencilerin aynı durumlarının devam ettiğini gözlemledim.*” demiştir. Benzer bir görüş de **Ö4-4E** kodlu öğretmen tarafından şöyle vurgulanmıştır; “*Grup çalışması için yer ve zaman sıkıntısından dolayı uygun bir ortam bulamıyoruz. Öğrencileri bir araya getirip grup oluşturamıyoruz. Bu ders ile ilgili etkinlikleri yapmamız mümkün olmuyor.*”

Bu dersin öğrenciler arasında yardımlaşmayı arttırdığını belirten **Ö11-4K** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Öğrencilerin bu dersle paylaştıklarını, yardımlaşmalarını ve birbirlerine destek olduklarını gözlemledim.*” Buna ek olarak öğrencilerin birlikte yaşama kurallarını benimsediklerine ilişkin görüşler de bulunmaktadır. Bu konuda **Ö1-4E** kodlu öğretmen “*Bu dersle öğrencinin sorumluluk bilincinin geliştiğine, toplu yaşam kurallarını benimseyip uyguladığı kanaatindeyim.*” demiştir.

Öğrencilerin be dersle paylaşma duygusuna sahip olduğunu belirten görüşler de bulunmaktadır. Bu konuda **Ö23-5E** kodlu öğretmen “*Öğrenciler ders dışında da bir araya gelerek çalışıyorlar. Paylaşma ve dayanışmayı öğreniyorlar.*” demiştir. Benzer bir görüş **Ö26-4K** kodlu öğretmen tarafından da “*Grupla yapılan öğrencilerin çalışma becerilerine olumlu etkide bulunuyor. Çalışmalarda arkadaşlarını dinlemeyi, doğruyu-yanlışı bulmayı, paylaşmayı öğreniyor.*” biçiminde ifade edilmiştir. Bu görüşler öğrencilerin çalışma becerilerinin geliştirilmesinde Serbest Etkinlikler dersinin ne derecede önemli ve etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Serbest Etkinlikler dersinin öğrencinin başarısını arttırdığını ve öğrencide güven duygusunu geliştirdiğine ilişkin görüşler de tespit edilmiştir. Bu konuda **Ö12-4K** kodlu şöyle demiştir; “*Bu derste grupla yapılan çalışmalar, öğrenci başarısına etkileri vardır. Öğrenciler derste bir birlerinin açıklarını kapatabiliyorlar. Derse katılımı ve başarıyı sağlıyorlar.*” Bu dersin öğrencide güven duygusunu geliştirdiğine ilişkin görüş de **Ö19-5K** kodlu öğretmen tarafından şöyle dile getirilmiştir; “*Bu dersle öğrenciler, bir grubun üyesi olma ve grupta verilen sorumluluğu yerine getirme konusunda olumlu gelişmeler sağlamakta, öğrencilerde güven duygusunun gelişmesine sebep olmaktadır.*” Öğretmenlerin ortaya koyduğu bu görüşler, Serbest Etkinlikler dersinde yapılan grup çalışmalarının öğrencinin katılımını sağladığını ve başarılarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin okula bağlılık duygusu geliştirmesine ilişkin görüşlerine Çizelge 4’te yer verilmiştir.

Çizelge 4. Öğretmenlerinin Serbest Etkinlikler Dersinin Öğrencilerin Okula Bağlılık Duygusu Geliştirmesine İlişkin Görüşleri

Görüşler	f
Okula bağlılığı artırması	39
Okula bağlılık sağlamada etkisiz olması	7
Öğrencide okulu ve sınıfı sahiplenmeyi sağlaması	2
Grupta sorumluluğunu yerine getirmesi	1
Yeteneklerinin farkına varması	1
Güven sağlaması	1
Toplam	51

Çizelge 4’te öğretmenlere ait görüşler incelendiğinde, öğretmenlerin büyük bir kısmının Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin okula bağlılık duygusu geliştirdiğine ilişkin görüş belirtmişlerdir. Bu çerçevede **Ö20-5E** kodlu öğretmen; “*Serbest Etkinlikler dersi etkinlikleri, özgüven ve sosyalleşme sağladığında okula bağlılık duygusu da gittikçe artmaktadır. Bu durumun oluşmasında etkinliklerin payı büyüktür.*” demiştir. Benzer biçimde **Ö21-5E** kodlu öğretmen de “*Öğrenciler bu dersle okulda daha hoş zaman geçirdikleri için okula bağlılıklarının arttığını düşünüyorum.*” demiştir. Bu görüşü destekler nitelikte **Ö7-4E** kodlu öğretmen de “*Öğrenci merkezli bir ders olduğu için öğrenciler, zevkle ders işliyorlar. Bu durum öğrencinin okula bağlılık duygusunu geliştiriyor.*” demiştir. Ayrıca **Ö17-4E** kodlu öğretmen de “*Özellikle akademik yönden başarısız olan bazı öğrencilerin bu derste şarkı söyleyerek, güzel yazı yazarak ve drama etkinlikleriyle kendilerini ifade ettikleri için okula bağlılıklarını arttırdı.*” demiştir.

Bu dersin okula bağlılık açısından etkisiz olduğu yönünde görüş belirten öğretmenler de bulunmaktadır. Bu konuda **Ö15-4K** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin okula bağlılık duygusu geliştirdiğine inanmıyorum. Okula bağlılık, sorumluluk alma, aldığı sorumluluğu yerine getirmekle de ilgilidir. Öğrencilerimiz bu konuda yetersizler ve ailelerden yeterli desteği görememektedirler.*” Buna benzer bir görüş de **Ö9-4K** kodlu öğretmen tarafından şu şekilde belirtilmiştir; “*Öğrencilerimiz derslere severek katılıyorlar. Okula bağlılıkta bu dersin etkisinin olduğunu düşünmüyorum. Öğrencilerin okula bağlılıkları ile ilgili durumun çevre, sosyal yapı ve aile durumunun etkili olduğunu düşünüyorum.*”

Grupla yapılan çalışmalarda sorumluluğun yerine getirilmesinde bu dersin etkili olduğunu belirten görüşler de bulunmaktadır. Bu konuda **Ö22-5K** kodlu öğretmen “*Serbest Etkinlikler dersi eğlendirici, bilgilendirici kendini ifade edici ve özgüven geliştirici etkinlikleri içermektedir. Öğrencilerin bu derslere severek ve isteyerek katılımını sağlamaktadır.*” demiştir.

Serbest Etkinlikler dersi ile öğrencilerin okulu ve sınıfı sahiplendiğine ilişkin görüşler de belirtilmiştir. Bu konuda **Ö1-4E** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*etkinliklere bütün öğrenciler katılmaktadır. Öğrencilerin okulunu, öğretmenini ve arkadaşlarını daha çok sevdiğini gözlemledim. Öğrenci, okulun, sınıfın her şeyini sahipleniyor.*” Bu görüşü destekler nitelikte **Ö14-4K** kodlu öğretmen ise şöyle demiştir; “*Bu ders, öğrencilerin bir an derslerin yoğunluğundan kurtulup rahat bir ortama ulaşmalarından dolayı sınıf ortamına dolayısıyla da okula ısınmalarına yardımcı oluyor.*”

Serbest Etkinlikler dersinde öğrencilerin, yeteneklerinin farkına vardığını belirten görüşler de dile getirilmiştir. Buna ilişkin **Ö12-5K** kodlu öğretmen “*Serbest Etkinlikler dersinde, öğrenci kendini daha serbest, daha özgür, yetenekleri doğrultusunda etkinlikleri yaptığı için okulu sevmeye başlamaktadır.*” demiştir. Bütün bunlara ek olarak Serbest Etkinlikler dersinin, öğrencin güven duygusu kazanmasına katkı sağladığı yönünde görüş belirtenler de bulunmaktadır. Bu konuya ilişkin **Ö23-4E** kodlu öğretmen “*Bu dersle okula bağlılıktan ziyade, öğrencinin nefes alması gibi bir durum oluşturuyor. Etkinlikler, yoğun derslerden dolayı öğrencinin rahatlamasına ve stresini atmasına ve güven sağlamasına imkân sağlıyor.*” demiştir. Öğretmenlerin Serbest Etkinlikler dersinin işlenişi ile ilgili görüşleri Çizelge 5’te görülmektedir.

Çizelge 5. Öğretmenlerinin Serbest Etkinlikler Dersinin İşlenişi İle İlgili Önerileri

Görüşler	f
Öğrenci merkezli olması	6
Etkinliklerin sınıfla sınırlandırılmayıp diğer sınıflarla işbirliğini sağlaması	5
Yaparak yaşayarak olması	4
Sınıf mevcutlarının sınırlandırılması	4
Bireysel etkinliklerin yapılması	4
Kılavuz kitapların hazırlanması	4
Araç-gerecin sağlanması	3
Eğlenceli olması	2
Hazır kaynak sağlanması	2
Sosyal kulüplerle işbirliğinin sağlanması	2
Ders saatinin artırılması	2
Sosyal faaliyetler biçiminde olması	1
Mekanın sınıfla sınırlı olmaması	1
Toplam	40

Çizelge 5’te öğretmenlere ait görüşler incelendiğinde, öğretmenlerin Serbest Etkinlikler dersinin işlenişi ile ilgili önerilere ilişkin görüş belirtmişlerdir. Bu çerçevede **Ö1-4E** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Etkinliklerin, yaparak yaşayarak şeklinde olması gerekir. Örneğin öğretmen arkadaşım öğrencilerinin toplum karşısında kendini yeterince ifade edemediğini gözlemlemişse, öz güvenlerini geliştirme adına öğrencilerle birlikte şiir dinletisi vb. etkinlikler hazırlayıp sunulmalıdır.*”

Sınıf mevcutlarının fazla olmasından dolayı bu dersin etkisinin sınırlı düzeyde kaldığını belirten görüşlere de yer verilmiştir. Bu konuda **Ö8-4K** kodlu öğretmen “*Sınıf mevcutlarının fazla olması ve yapılan etkinliklerin büyük bölümünün sınıfla sınırlı kalması, dersin tam anlamıyla amacına ulaşmasını engelliyor.*” demiştir. Bu görüşü destekler nitelikte **Ö14-4K** kodlu öğretmen de “*Ancak mevcudun az olduğu sınıflarda, bütün öğrencilerin katılımıyla ders amacına ulaşabilir.*” demiştir.

Dersin işlenişi ile ilgili olarak sosyal kulüplerle işbirliğini yapılması gerektiğini belirten görüşler de ortaya konmuştur. Buna ilişkin **Ö20-4E** kodlu öğretmen “*Serbest Etkinlikler dersinde sosyal kulüplerle işbirliği yapılmalıdır.*” demiştir. Ders işleme mekânının sınıfla sınırlandırılmaması gerektiği yönünde görüş belirten **Ö5-5E** kodlu öğretmen de şöyle demiştir; “*Okulun her alanı bu derste kullanılır duruma getirilmelidir.*” Serbest Etkinlikler dersinin işlenişi ile ilgili olarak geliştirilen başka bir öneri de derslerin öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerle işlenmesi şeklinde olması gerektiğidir. Bu konuda **Ö21-4E** kodlu öğretmen “*Ders öğrenci merkezli olmalı, öğrenci bu derste kendini daha rahat hissetmelidir.*” demiştir.

Öğretmenlere bu dersin işlenişi ile ilgili araçlar gereç sağlanması gerektiği yönünde görüşler de bulunmaktadır. Bu konuya ilişkin **Ö2-4E** kodlu öğretmen “*Eksik araç gereç ve materyallerin giderilmesi gerekir.*” demiştir. Bu derste, grupla çalışmak gerekli olsa da etkinliklerin öğrencilerin bireysel yeteneklerini geliştirecek şekilde düzenlenmesini isteyen öğretmenler de bulunmaktadır. Bu konuya ilişkin **Ö10-5K** kodlu öğretmen “*Dersin işlenmesinin diğer sınıflarla yapılması, her çocuğun kendisine hitap eden alanda çalışmasının sağlanması, hedeflenmelidir.*” demiştir.

Serbest Etkinlikler dersinin sağlıklı bir şekilde işlenebilmesi için öğretmenlere hazır kaynak sağlanması gerektiğini belirten görüşlere de yer verilmiştir. Bu konuda **Ö17-5K** kodlu öğretmen “*Konu ve etkinliklerle ilgili kaynakların öğretmenlere temin edilmesi dersi daha verimli ve zevkli geçeceğime inanıyorum.*” demiştir.

Bu derste, öğretmenlerin diğer sınıflarla işbirliği yapması, etkinliklerin sınıfla sınırlandırılmaması gerektiği yönünde görüşler de belirlenmiştir. Konu ile ilgili olarak **Ö6-4E** kodlu öğretmen “*Diğer sınıflarla işbirliği yapılırsa dersin daha verimli olacağını düşünüyorum.*” demiştir. Bu konuyu destekler nitelikte **Ö25-4E** kodlu öğretmen şöyle demiştir. “*Etkinliklerin sınıfla sınırlı kalmaması, okulun her alanının kullanılır duruma getirilmesi gerekir.*”

Öğretmenler, dersin işlenişi ile ilgili çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler, bu ders ile ilgili kılavuz kitabının olması işlerini kolaylaştıracağını vurgulamışlardır. Bu konuda **Ö13-4E** kodlu öğretmen şunu demiştir; “*Serbest Etkinlikler dersi için Kılavuz kitabın olması, açıklamalı örneklerin verilmesi işimizi kolaylaştıracaktır.*”

Dersin işlenişi ile ilgili olarak sosyal faaliyetlere ağırlık verilerek işlenmesi gerektiği yönünde görüşler ortaya konmuştur. Bu konuda **Ö12-4K** kodlu öğretmen “*Bu ders, öğrencilerin arkadaşlarıyla birlikte çeşitli sosyal faaliyetlere katılacak şekilde düzenlenmesi gerekir.*” demiştir. Dersin işlenişi ilgili olarak araç-gereç sağlanması gerektiğine dikkat çeken **Ö9-5E** kodlu öğretmen de “*Öğrencinin ilgisini çekecek ve merakını uyandıracak konular sunulmalıdır. Gerekli materyalleri sağlayarak konular daha ilgi çekici olabilecek ve öğrencilerin de katılmalarını sağlayacaktır.*” diyerek bu boyuta dikkat çekmiştir. Ders saatinin artırılması yönünde görüş belirtenler de bulunmaktadır. Bu konuda **Ö17-4E** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Ders saatinin artırılması, etkinliklerin öğrenci merkezli şekilde işlenmesi gerekir.*” Dersin eğlenceli hale getirilmesi gerektiğini belirten görüşlere de yer verilmiştir. Bu konuda **Ö9-4K** kodlu öğretmen şöyle demiştir; “*Öğrencilerin eğlenerek ders işlediği bir ortam olmalı, yeteneklerini geliştirici etkinlikler seçilmelidir. Dersler okul dışında farklı mekânlarda da işlenebilmelidir.*” demiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Diyarbakır il merkezindeki 16 ilköğretim okulunda görev yapan öğretmenlerin Serbest Etkinlikler dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinin belirlendiği bu nitel çalışma 4. ve 5. sınıf düzeyinde ders veren 49 öğretmen üzerinde yürütülmüştür. Araştırma ile öğretmenlerin, Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin sosyalleşmesine katkı sağladığını, bu derste etkinlikler sayesinde öğrencilerin okula bağlılıklarının arttığını, bireysel ve grupta yapılan çalışma becerilerinin olumlu yönde değiştiğini ve bu ders için belirlenen konuların öğrencilerin seviyesine uygun olduğunu düşündükleri ortaya konmuştur. Dersin işlenişi ile ilgili önerilerde ise öğretmenlerin kılavuz kitabının hazırlanması, sınıf mevcutlarının azaltılması ve etkinliklerin sınıfla sınırlandırılmaması gibi konular üzerinde yoğunlaştıkları görülmüştür. Nitekim benzer sonuç Bozak, Apaydın ve Demirtaş’ın (2012) yürüttükleri araştırma sonucunda elde edilmiştir. Çalışma kapsamındaki öğretmenler Serbest Etkinlikler dersi için uygulamaya yönelik kılavuz kitapçığının hazırlanması gerektiğini vurgulamışlar ve bu kitapta yer alacak örnek uygulamaların da öğretmenlerle paylaşılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ulaşılan bu sonuç eldeki araştırma sonuçları ile örtüşmektedir.

Öğretmenler Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin sosyalleşmesine katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Çocukların sosyal, fiziki ve duygusal gelişimleri için ilköğretim önemli bir dönem olara kabul edilmektedir. Çocukların toplumsallaşması, ancak çevreyle etkileşim sonucu olmaktadır. Sosyalleşme temel bir ihtiyaçtır. Sosyal yaşantılar, çocukların sosyalleşmesinde toplum içinde yaşamasında önemli yer tutmaktadır (Karakaya, 2007: 115). Serbest Etkinlikler dersinin içerdiği konu ve etkinlikler bakımından öğrencilerin sosyalleşmesine hizmet ettiği söylenebilir.

Öğretmenlerin Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin yeteneklerini keşfetmelerine ve güven duygusu kazanmasına yardımcı olduğunu belirtmektedirler. Serbest Etkinlikler dersi çerçevesinde yürütülen etkinliklerle öğrencilerin grupta çalışma becerilerinin geliştiğini vurgulayan öğretmenler bu ders ile birlikte öğrencilerin birlikte öğrenmeye başladığını ve sorumluluk bilincinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Yapılan araştırmalar, grup içi çalışmaların; öğrenciler arasındaki etkileşimin artmasına katkı sağladığını, öğrencilerin birlikte çalışma alışkanlığı edindiklerini, bundan dolayı öğrencilerde derse yönelik olumlu tutum geliştirmeye yardımcı olduğunu ve öğrencilerin kendine güven duygusu geliştirdiğini ortaya koymuştur (Asan ve Güneş, 2000).

Öğretmenler, öğrencilerin okula bağlılığını artırmada sınıfların kalabalık olmamasının etkili bir faktör olduğunu düşünmektedirler (Arastaman, 2006: 91). Diyarbakır ilinde sınıf mevcudu ortalaması 48’dir. Buna rağmen öğretmenlerin dörtte üçü Serbest Etkinlikler dersinin öğrencilerin okula bağlılıklarını arttırdığını belirtmişlerdir. Okula bağlanma, çağdaş eğitim anlayışı

çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu kavramın çocuk ve ergenlerin genel iyilik halleri ve sağlık durumları için önemli bir psikososyal faktör olarak öne çıktığı görülmektedir. Okula bağlanma, çocukluk ve ergenlik döneminde sağlıklı davranışların gelişimi için olumlu bir işlev görmekte, aynı zamanda antisosyal davranışların gelişimini engelleme görevini de yerine getirmektedir (Savi, 2011: 88).

Araştırmaya katılan öğretmenler dersin işlenişi ilgili çeşitli öneriler geliştirmişlerdir. Bu çerçevede öğretmenler derslerin öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerle işlenmesi, çalışmalarda diğer sınıflarla işbirliğine gidilmesi, etkinliklerin yaparak yaşayarak uygulanması, sınıf mevcutlarının azaltılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, bireysel etkinliklere daha fazla yer verilmesi, dersin daha iyi işlenebilmesi için konu ile ilgili araç-gereçlerin sağlanması, ders için kılavuz kitabın hazırlanması, hazır kaynakların sağlanması, diğer sınıflarla ve sosyal kulüplerle işbirliğinin yapılması, etkinliklerin sınıfla sınırlandırılmaması, dersin daha eğlenceli duruma getirilmesi biçiminde önerilerde bulunmuşlardır. Benzer biçimde Bozak, Apaydın ve Demirtaş'ın (2012) yürüttükleri araştırmada da ortaya konmuş ve serbest etkinlik dersinin etkili biçimde uygulanmasını engelleyen önemli faktörlerden birinin fiziksel ortamın yetersizliği ile alt yapı eksikliği olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç mevcut araştırmanın bu yöndeki sonucu ile paralellik göstermekte ve birbirini desteklemektedir.

Sonuç olarak öğrencilerin kendilerini ifade edebilmeleri, özgüven kazanmaları, aile ve çevreleriyle olumlu ilişki kurabilmeleri, kabul görmeleri, sosyal anlamda bağımsızlık kazanmaları gibi becerilerinin gelişebilmesinin temelinde öğrencilere sosyal davranışlar kazandırmak, onları desteklemek ve motive etmekle mümkündür. Bunun için, öğrencilere, sosyal becerilerin kazandırılması, geliştirilmesi ve pekiştirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması önem kazanmaktadır (Gültekin, 2006: 161).

ÖNERİLER

Araştırma ile ulaşılan sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır:

1. Serbest Etkinlikler dersindeki bireysel ya da grupla yapılan etkinliklerden verim alınabilmesi için sınıflardaki öğrenci sayıları azaltılmalıdır.
2. Serbest Etkinlikler dersindeki etkinlikler için gerekli araç-gereçler temin edilmelidir. Bu çerçevede okullar ihtiyaç duydukları materyal açısından desteklenerek, fiziksel olanaksızlıklar ve eksiklikler giderilmelidir.
3. Serbest Etkinlikler dersinde sadece bu ders için belirlenmiş olan etkinlikler yapılmalı, başka ders konuları işlenmemelidir.
4. Serbest Etkinlikler dersi ve derste işlenecek etkinlikler hakkında veliler bilinçlendirilmelidir.
5. Sınıf öğretmenleri Serbest Etkinlikler dersinin genel hedefleri doğrultusunda hizmet içi eğitimden geçirilmelidirler.
6. Serbest etkinlik dersinde yürütülen çalışmalar belirli bir program çerçevesinde düzenli ve planlı biçimde yürütülmelidir.
7. Etkinlikler öğrencilerin ilgisini çekecek ve eğlendirici biçimde yürütülmelidir.
8. Öğrencileri süreçte etkili ve aktif kılacak öğrenci merkezli etkinlikler uygulanmalıdır. Bunun için öğrencilerin aktif rol aldığı drama ve yaratıcı çalışmalarında bulunmaları sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Akbaba, S. (2005). Sosyal Bütünleşmenin Psiko-Sosyal Temelleri. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2, 19-25.

Akkök, F. (1996). İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Arastaman, G. (2006). *Ankara İli Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okula Bağlılık Durumlarına İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Asan, A. ve Gönül G. (2000). Oluşturmacı Öğrenme Yaklaşımına Göre Hazırlanmış Örnek Bir Ünite Etkinliği. *Millî Eğitim*. 147.
- Barış Akgül, D. (2008). Sosyal Beceri Gelişiminde Çocuk ve Müzik. *Millî Eğitim*. 177, 28-35.
- Bayrakci, Ö. (2007) *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersindeki Araştırma Ödevlerinin (Etkinlik, Performans ve Proje) Öğrencilerin Sosyalleşmesine Katkısı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Bilir, Ş ve Dabanlı, D. (1991). Ergenlik Çağındakinin Sosyal Gelişimine Aile Tutumlarının Etkisinin Araştırılması. B. Dikeçligil ve A. Çiğdem (Ed.), *Aile Yazıları III Birey Kişilik ve Toplum* (s. 166-182). Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Bozak, A., Apaydın Ç. ve Demirtaş, H. (2012). Serbest Etkinlik Dersinin Etkililiğinin Denetmen, Yönetici ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*. 11(2), 520-529.
- Bruyn, H. D. (2005). Role Strain, Engagement And Academic Achievement İn Early Adolescence. *Educational studies*, 31, 1, 15-27.
- Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. *Bilgi*. 37, 155-174.
- Demirbolat, A. (2009). Sınıf Yönetimi. Leyla Küçükahmet (Ed.), *Sınıf Ortamı ve Grup Etkileşimi* (s.83-107). Ankara. Pegem Yayınevi.
- Johnson, M. K., Crosnoe, R., Elder, G. H., Jr. (2001). Student's Attachment and Academic Engagement: The Role of Race And Ethnicity. *Sociology of Education*. 74, 318-340.
- Kaner, S. ve A. D. Kesiktaş. (2008). Ders Çalışma Becerileri Ölçeği Ana-Baba, Öğretmen ve Öğrenci Formlarının Psikometrik Özellikleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 41, 2, 293-321.
- Karakaya, N. (2007). İlköğretimde Drama ve Örnek Bir Uygulama. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 27, 1, 103-139.
- Kesiktaş A. D. (2006). Ders Çalışma Becerileri ve Özel Gereksinimli Öğrenciler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 7, 1, 37-48.
- Kızılay, M. (2008). *İlköğretim Okullarında ikinci Kademe Öğrencilerinin Okula Bağlılıklarındaki Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Maddox, S. J. and R. J. Prinz. (2003). School Bonding in Children and Adolescents: Conceptualization, Assessment, and Associated Variables. *Clinical Child and Family Psychology Review*. 6, 1, 31-49.
- MEB. (2010). <http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/duyurular/ekler/serbestetkinlik.pdf>. Erişim Tarihi 25.07.2011
- MEB. (2008). http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2007/2008.pdf. Erişim Tarihi 14.08.2011
- Özbay, Y. (1999). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi: Araştırma-Teori-Uygulama*, Empati Yayınları.
- Özden, Y. (2000), *Eğitimde Dönüşüm, Eğitimde Yeni Değerler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Savi, F. (2011). Çocuk ve Ergenler İçin Okula Bağlanma Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *İlköğretim Online*, 10, 1, 80-90.
- Tuna M. (2008). *İlköğretim Çağındaki Çocukların Sosyalleşmesinde Popüler Kültürün Rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi 2013-23/1

Yılmaz, K. (2007). İlköğretim Okulu 6, 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Okul Yaşamının Niteliğine İlişkin Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 15, 2, 485-490.

Yüksel, G. (2003). İlköğretim Öğrencilerinin Gelişim Alanları, Gelişim Alanlarının İşaretçisi Olan İhtiyaçlar ve Geliştirilmesi Gereken Beceriler: Bu Süreçte Rehber Öğretmenin İşlevleri: Kurumsal Bir İnceleme. *Milli Eğitim*. 159.